
Streszczenie doktoratu „Jedność nadprzyrodzona kościoła w nauce świętego Augustyna” ks. dra Karola Szumachera

Łódzkie Studia Teologiczne 20, 396-400

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

e) ostatnie porównanie o „błądzących gwiazdach” (Jd 13) nawiązuje do 1 QM 9, 6 i CD 7, 18–19), które to teksty „gwiazdami” nazywają adeptów sekty esseńskiej. A zatem fałszywi nauczyciele nie są stałymi gwiazdami, ale błądzącymi po niebie planetami, którym, zwłaszcza literatura heno-chicka, zapowiada smutny koniec.

Przeгляд trzech innych tekstów nowotestamentowych, traktujących o fałszywych prorokach, prowadzi do podobnego wniosku – zwalczani w nich pseudoprofocy zdradzają duże podobieństwa z ugrupowaniem esseńskim: Mt 7, 15–16, Dz 13, 6 i pseudoprorocy z 1 J.

STRESZCZENIE DOKTORATU
JEDNOŚĆ NADPRZYRODZONA KOŚCIOŁA
W NAUCE ŚWIĘTEGO AUGUSTYNA
KS. DRA KAROLA SZUMACHERA

Praca obroniona w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie 24 maja 1976 r. Promotorem pracy był ks. dr hab. Alfons Skowronek.

Zagadnienie jedności Kościoła jest kwestią, która w historii myśli chrześcijańskiej zawsze otrzymywała poczesne miejsce. Również dziś np. w dokumentach Soboru Watykańskiego II, by wspomnieć tylko wypowiedzi oficjalne, idea wewnętrznej jedności Kościoła należy do tematu o pierwszorzędnym znaczeniu. Dokumenty te argumentację swoją opierają w przeważającej mierze na wypowiedziach Pisma Świętego i dzieł patrystyki. Z cytatów pisarzy starożytności chrześcijańskiej pierwsze miejsce w liczbie przytoczeń zajmuje św. Augustyn.

Zainteresowanie Kościołem biskupa Hippony jest bardzo wszechstronne. Prezentowana praca dotyczy wyłącznie jednego aspektu rzeczywistości Kościoła przedstawionej w jego dziełach, a mianowicie jedności nadprzyrodzonej. Jej celem jest danie odpowiedzi na pytanie, jak w nauce św. Augustyna przedstawiona jest jedność nadprzyrodzona Kościoła. Wypowiedzi traktujące o tym problemie można spotkać niemal we wszystkich jego pismach, mimo bardzo różnego ich przeznaczenia. Zrozumienie ich sensu uzależnione jest jednak od historyczno-teologicznego kontekstu, z jakiego wyrosły. Zasadnicza bowiem myśl świętego Augustyna w omawianym problemie jest kontynuacją wcześniejszych ujęć rzeczywistości Kościoła, charakterystycznego dla okresu, który określamy przedaugustyńskim. Chociaż w tym czasie na pierwszy plan wysuwa się myśl apologetyczna, to jednak idea jedności wewnętrznej Kościoła już w nim jest obecna. Wskazuje ona na łączność nadprzyrodzoną Kościoła z Chrystusem, a przedstawiona jest za pomocą obrazów czerpanych z Pisma Świętego.

Wobec niebezpieczeństwa, jakie dla jedności Kościoła stanowiła ówczesna schizma donatyzmu – stworzenie nowego doskonałego i bezgrzesznego Kościoła – biskup Hippony w całym szeregu swych pism wykazuje, że prawdziwy Kościół Chrystusowy to Kościół katolicki, a jego prawdziwość płynie ze ścisłego związku, jaki istnieje między tym Kościołem a Bogiem. Jedność Kościoła przedstawia w podwójnym aspekcie jako jedność zewnętrzną i wewnętrzną – nadprzyrodzoną. Jedność Kościoła z Chrystusem-Głową, to jedność nadprzyrodzona. Ukazuje ona Kościół jako społeczność, która w sposób szczególny jest złączona z Bogiem. Dzięki temu Kościół może spełniać postawione mu przez Założyciela zadanie prowadzenia ludzkości do zbawienia.

Biskup Hippony łączy jedność wewnętrzną Kościoła z jednością Trójcy nie bezpośrednio, lecz przez pośredniczenie Osób Syna i Ducha Świętego oraz stara się ukazać zależność jedności Kościoła od Boga. Augustyn kładzie duży nacisk na jedność Boga. Uważa to za konieczne z tego względu, iż w tym czasie istniało jeszcze pogaństwo politeistyczne. Mówi o jednym Bogu w trzech Osobach, o trzech Osobach Boskich, które są jednym Bogiem. Przy tym zawsze ilekroć mówi o Osobach podkreśla, że „jeden jest Bóg”.

W troistości Osób, Osoba Boska-Słowo, Syn jest we wszystkim równy Ojcu jako jeden Bóg. Słowo przyjęło za własną drugą naturę, naturę ludzką. Osoba Słowa – Bóg w tej samej Osobie Słowa staje się człowiekiem, nie przestając być Bogiem. W swej ontologicznej jedności Słowo przez naturę ludzką łączy założoną przez siebie społeczność-Kościół z Trójcą Świętą. Istnieje przeto Jego nieustanna łączność dzięki Boskiej naturze Słowa z Trójcą Świętą, jak również istnieje nieustanna łączność tego samego Słowa w naturze ludzkiej z Kościołem. Słowo więc „pośredniczy” między Kościołem i jego jednością wewnętrzną a Trójcą Świętą i jej jednością substancjalną-Boską.

Na Osobę Ducha Świętego wskazuje Augustyn jako na tę, która nieustannie jednoczy Kościół i podtrzymuje jego jedność w istnieniu. W celu ukazania łączności między Duchem Świętym a jednością Kościoła posługuje się symbolem gołębiczy.

Augustyn wskazuje na analogię, jaka istnieje między Chrystusem a Kościołem. Podobnie jak natura ludzka Chrystusa jest znakiem niewidzialnego w swej istocie Bóstwa, tak i Kościół w swych elementach zewnętrznych, dzięki łączności z Bogiem, wyraża sprawy niewidzialne, nadprzyrodzone. Jednym z takich niewidzialnych a istotnych elementów nadprzyrodzonych jest jedność wewnętrzna, dzięki której Kościół łączy się z Chrystusem Bogiem-Człowiekiem. Łączność ta prowadzi do tego, że w Kościele niewidzialne łaski udzielane są przez widzialne znaki. Jest to możliwe dzięki temu, że Chrystus złączony z Kościołem pozostaje zawsze w nieziennej jedności Trójcy Świętej przez jedność Osoby Słowa.

Dzięki nadprzyrodzonej łączności z Chrystusem Kościół udziela ludziom dobra nadprzyrodzone za pomocą znaków zewnętrznych. W ten sposób Augustyn podkreśla charakter widzialny i niewidzialny Kościoła. Elementy widzialne stają

się wyrazem dóbr niewidzialnych – łaski. Kościół jest nie tylko społecznością duchową, lecz ma również strukturę widzialną, która także pochodzi z ustanowienia Chrystusa. Tą drogą Kościół, tak jak Chrystus, w sposób widzialny oddaje chwałę niewidzialnemu Bogu i w sposób widzialny prowadzi ludzi do niewidzialnego – nadprzyrodzonego zbawienia.

Chociaż Chrystus przedstawiony jest jako Głowa Kościoła, to jednak mimo że przynależy do całości organizmu, zachowuje odrębność w stosunku do reszty ciała ze względu na Osobę Słowa. Chrystus-Głowa jest organem nadrzędnym, któremu podlega całe pozostałe ciało-Kościół. Augustyn podkreśla jedność Głowy, co jest o tyle wymowne, że jedna głowa może łączyć się tylko z jednym ciałem jako całością. Aby to ciało-Kościół mogło istnieć musi mieć swoją jedność. Jak łączność Chrystusa-Głowy z ciałem-Kościółem jest porządku nadprzyrodzonego, tak i jedność Kościoła, dzięki której ta łączność ma miejsce, przyjmuje Augustyn jako istniejącą na tej samej płaszczyźnie. Łączność tę przedstawia w trzech ujęciach, które zawsze podkreślają jedność. Mówi o łączności Głowy z Kościółem, który powstaje z wielu ludzi. Podkreślony jest w tym ujęciu rys społeczny i organizacyjny Kościoła. Wskazuje również na łączność Głowy z ciałem, które składa się z poszczególnych członków-ludzi, Uwydatnia tu rys organiczny Kościoła (Kościół jako żywy organizm). Aby wskazać, że chodzi zawsze o tę samą rzeczywistość Kościoła choć prezentowaną w różnych ujęciach, mówi o łączności Głowy z ciałem-Kościółem. W ten sposób akcentuje, że Kościół jest społecznym ciałem Chrystusa (rys organizacyjny i organiczny).

By przedstawić prawdę o jedności, jaką tworzy Chrystus z Kościółem, Augustyn omawia również jedność rodzaju ludzkiego, z którego wyprowadza Kościół pielgrzymujący jako złożony z ludzi. Tworzą oni jedność, której zostaje udzielona jedność nadprzyrodzona i dzięki niej Kościół staje się ciałem jednej Głowy-Chrystusa.

Wszystkie wypowiedzi o jedności Głowy z ciałem łączy Augustyn w określeniu „totalny Chrystus”. Realność tego organizmu „totalnego Chrystusa” może być rozpatrywana tylko w świetle wiary. Tylko wiara pozwala przyjąć tę tajemnicę, że „totalny Chrystus” to nadprzyrodzona jedność. Biskup Hippony jako argument podaje wypowiedź Chrystusa do Szawła pod murami Damaszku, gdzie podkreślona jest między innymi jedność, jaką tworzy Chrystus ze swym ciałem Kościółem. Dlatego Kościół bez Chrystusa byłby martwy, a Chrystus bez Kościoła nie byłby kompletny. Przynależenie do Kościoła, to przynależenie do Chrystusa, to trwanie w jedności „totalnego Chrystusa”. Augustyn odnosi działanie Ducha Świętego do ściśle określonej społeczności, jaką jest Kościół katolicki z Chrystusem jako Głową. Aktywność trzeciej Osoby Boskiej skierowana jest do Głowy, ciała oraz organizmu, który powstaje z Chrystusa-Głowy i ciała-Kościola.

Działanie Ducha Świętego na Kościół wyraża się w darach, z których jedna są jednością, inne tę jedność wyrażają. Za największe dobro, jakie otrzymał Kościół, biskup Hippony uważa Dar, którym jest sam Duch Święty. Działanie Ducha

Świętego sprawia i podtrzymuje jedność nadprzyrodzoną Kościoła, dzięki której może on być ciałem Chrystusa. Jak każdy dar Boży, który jest darmo danym, tak i jedność jest łaską, którą otrzymuje cały Kościół. Działanie Ducha Świętego na Kościół i w Kościele, które sprawia jedność, złączone jest z miłością. Miłość i jedność – dary Ducha Świętego łączy Augustyn nierozzerwalnie z wewnętrzną rzeczywistością Kościoła. Należą one tak bardzo do Kościoła, że Kościół w swej istocie nie może sprzeniewierzyć się miłości i odwrócić się od Boga. Jest on na zawsze złączony z Bogiem dzięki działaniu Ducha Świętego. Wyrazem ekspansywnym jedności i miłości Kościoła jest „dar języków”. Augustyn uważa go za szczególnie znak jedności Kościoła. Stwierdza, że „sama jedność, jakby jeden, mówiła językami wszystkich narodów”.

Wszystkie dary, łącznie z jednością, otrzymał Kościół ze względu na dobro wszystkich narodów, Dobro, które Kościół niesie ludzkości jest dobrem nadprzyrodzonym. Dokonuje się to pod opieką Ducha Świętego, który w ten sposób powoduje wzrost ciała Chrystusa.

Szczególne łączność Ducha Świętego i Chrystusa-Głowy z Kościołem prowadzi Augustyna do wyrażenia opinii, że działanie tych Osób Boskich jest jednym wspólnym działaniem. Duch Święty jest tym, któremu przypisuje się wcielenie Syna Bożego, czyli zaistnienie Głowy Kościoła. Duch Święty udziela Kościołowi daru jedności. Słowo w ludzkiej naturze jest Głową Kościoła, a jednocześnie zsyła na swoje ciało-Kościół obiecanego Pocieszyciela, Ducha Prawdy. Kościół więc jest podmiotem wspólnego nadprzyrodzonego działania Osoby Słowa i Osoby Ducha Świętego.

Omówienie zagadnienia jedności Kościoła w nauce św. Augustyna nie może być ograniczone tylko do tych wypowiedzi, które ukazują ideę jedności wewnętrznej, nadprzyrodzonej. Kościół jako rzeczywistość teandryczna rozwija się nie tylko wewnętrznie, lecz również zewnętrznie. Między stroną widzialną Kościoła a niewidzialną istnieje ściśle powiązanie. Strona widzialna spełnia rolę znaku, który wskazuje na wewnętrzną rzeczywistość Kościoła, a ta wyraża się na zewnątrz przez to, co dostrzegalne. Strona widzialna składa się z wielu elementów łączonych przez jedność w jedną całość.

Elementy zewnętrzne, które wskazują na rzeczywistość wewnętrzną to: wiara wyrażona w symbolach, liturgia, sakramenty, Pismo Święte, hierarchia. Dla Augustyna szczególnym znakiem jedności nadprzyrodzonej jest Eucharystia i Piotr Apostoł. Biskup Hippony, mówi, że jemu Chrystus powierzył jedność Kościoła. On uważany jest za typ Kościoła i jego jedności – Piotr przyjął jedność i strzeże jedności Kościoła dzięki temu, że w nim w sposób szczególny mieszka Chrystus. Opieka Piotra nad Kościołem jest opieką nieustannie wyrażaną w urzędzie Biskupa Rzymskiego, który jako sukcesor Piotra jest kontynuatorem tych władz, jakie Apostoł dla dobra Kościoła otrzymał od Chrystusa. Dlatego decyzje Stolicy Apostolskiej dla Augustyna są ostateczne i nieodwołalne.

Pod dokonaniu analizy wypowiedzi dochodzę do wniosku, że w ujęciu Augustyna Kościół, mimo strony widzialnej i niewidzialnej stanowi jedność. Jednak podstawą stworzoną Kościoła jest jedność nadprzyrodzona, w której uczestniczą wszystkie członki ciała Chrystusa.

Jedność nadprzyrodzona Kościoła ukazana jest przez Augustyna w podwójnym aspekcie: jedność nadprzyrodzona, będąca darem, dzięki któremu Kościół zdolny jest połączyć się z Chrystusem-Głową, oraz jedność Kościoła, również nadprzyrodzona, w której uczestniczy Chrystus – jest to jedność „totalnego Chrystusa”.

Wypowiedzi Augustyna można zreasumować w stwierdzeniu, że jest tylko jedna jedność Kościoła, jak jeden jest Chrystus. („Liczni ludzie, to jest jeden człowiek, ponieważ jest jedność; i Chrystus, jak mówimy jest jeden” Enarr. in Ps 123,1 PL 37,1640).

Sięgnięcie do wypowiedzi Augustyna dzisiaj, gdy eksponuje się egzystencjonalne wartości dogmatu, jest szczególnie ważne i przydatne. Na przykładzie omówionego zagadnienia widać, że Augustyn nie pozostaje na płaszczyźnie czysto doktrynalno-teoretycznej refleksji, lecz wiedzie ją ku ukazaniu międzyosobowych więzi ludzkości z Bogiem.